

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТНИМИ РИЗИКАМИ ПРИ ПЕРЕХОДІ НА ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

О.Ф. Присяжнюк, к.е.н., доцент

А.В. Савич, здобувач

Житомирський національний агроекологічний університет

Важливість проектів, що передбачають перехід до органічного виробництва обґрунтовують їх кінцеві результати, що мають соціальний характер (забезпечення споживачів корисними для здоров'я продуктами харчування), економічний (забезпечення підвищення рівня добробуту людей, задіяних на виробництві та підвищення прибутковості виробників, при умові зростання попиту та розширення ринків збуту), екологічний (збереження довкілля, ґрунтів, тварин тощо.).

Рівень розвитку галузі сільського господарства залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів, серед яких особливе місце посідають природні умови, що посилюють невизначеність та ризики. Перехід до виробництва органічної продукції можна розглядати як аграрний проект, що має ризиковий характер. Зважаючи на це, є необхідність вчасного виявлення ризиків та реагування на них з боку керівництва проекту, що підтверджує актуальність дослідження.

Проблемі розгляду сучасного стану та перспектив розвитку органічного виробництва присвятили свої праці ряд вчених, зокрема, Н.В. Зіновчук, В.В. Зіновчук, Д.Г. Легеза, О.В. Скидан, В.М. Сучкова, О.А. Томашевська, О.В. Ходаківська, О.В. Яценко та ін. Дослідження управління проектними ризиками здійснюють ряд вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Л. В. Ноздріна, В. І. Ящук, О. І.

Полотай, Г. М.Тарасюк, І.І. Мазур, В.Д.Шапіро, Клиффорд Ф. Грей, Срик У. Ларсон та ін Проте процес управління проектними ризиками при переході на виробництво органічної продукції потребує більш детального вивчення та розробки пропозицій щодо його удосконалення.

Метою проведення дослідження є розробка пропозицій щодо удосконалення управління проектними ризиками при переході на виробництво органічної продукції. Об'єктом дослідження є процес управління проектними ризиками при переході на виробництво органічної продукції.

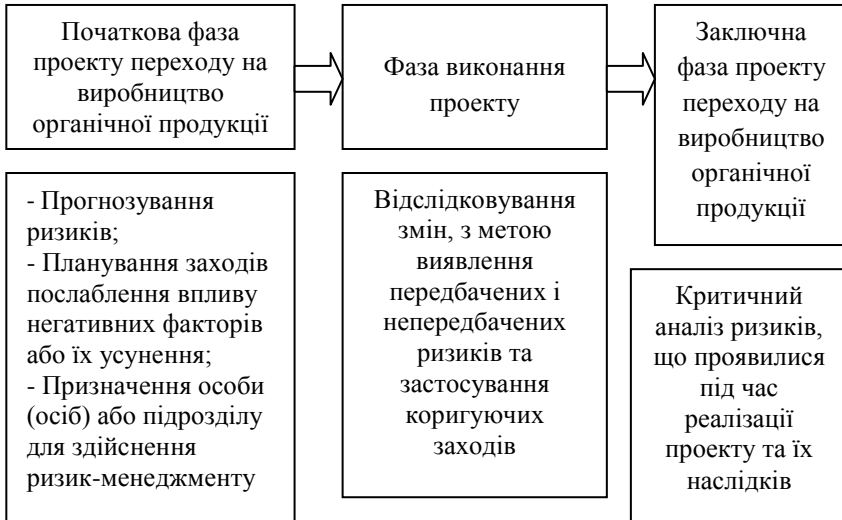
Управління проектними ризиками є специфічною сферою діяльності, що спрямована на пом'якшення, дії ризиків [4, с. 711]; процес реагування на події та зміни ризиків у процесі виконання проекту [6]. Управління проектними ризиками включає процеси: планування управління ризиками, їх ідентифікації, аналізу, реакції на ризики; 2) моніторингу і контролю ризиків під час виконання проекту [5, с. 216]. Управлінням ризиками можна займатися до початку розробки проекту або у разі ризику. З досвіду чітко видно, що використання формалізованого упорядкованого процесу для роботи з передбачуваними і непередбаченими ризиками знижує можливість неприємних несподіванок, витрати, простої, стреси і незрозуміння [3, с. 285].

Зважаючи на проаналізовану термінологію, під управлінням ризиками при переході на виробництво органічної продукції розуміємо процес виявлення та знаходження способів пом'якшення або усунення негативного впливу факторів на кожний стадії життєвого циклу проекту (рис. 1).

Вважаємо, що управлінські дії щодо ризиків проекту переходу на виробництво органічної продукції доцільно розподілити за стадіями життєвого циклу проекту. Так на першій стадії рекомендуємо, зважаючи на більш, ніж двадцятирічний досвід України у цій сфері, зібрати максимум інформації (зі всесвітньої мережі Internet, періодичних видань, наукових конференцій, виставок органічної продукції тощо) про можливі ризики та спрогнозувати можливість їх прояву з певним ступенем ймовірності в поточному проекті.

Одним із основних завдань керівництва проектом переходу на органічне виробництво є не лише виявлення потенційних небезпек, а й правильне планування заходів щодо часткового чи повного усунення перешкод та мінімізація збитків від настання ризикових ситуацій. Для цього в робочій структурі проекту слід чітко визначити перелік робіт, пов'язаних з управлінням ризиками, відповідно до цих робіт визначити

необхідну кількість осіб, за якими вони будуть закріплені у проекті. Якщо проект масштабний, то доцільно створити окремий ієрархічно побудований підрозділ, який підпорядковується менеджеру проекту та керівнику підприємства.

Рис. 1 Управління ризиками проекту переходу на органічне виробництво, враховуючи стадії життєвого циклу

На фазі виконання проекту переходу на органічне виробництво потрібно повсякчас проводити моніторинг ходу робіт з метою фіксування настання передбачених та непередбачених ризикових подій та застосування коригуючих заходів щодо усунення або пом'якшення їх впливу.

Станом на грудень 2013 року площа земель сільськогосподарського призначення, зайнятих під органічне виробництво складала 393400 га, кількість органічних сертифікованих виробників сільськогосподарської продукції відповідно до норм ЄС – 175, згідно з даними Федерації органічного руху України [7]. На сьогоднішній день є серйозні обмеження доступу малого та середнього бізнесу до фінансових ресурсів, які б дозволили розвиватись органічному агробізнесу, відсутній дієвий контроль та нагляд, що приводить до зниження репутації України на міжнародному рівні через скандали з органічною продукцією з України, обману споживачів та нечесної конкуренції серед виробників, сертифікаційних

органів, точок збуту [2].

Враховуючи наведену вище інформацію, на початковій фазі проекту переходу на виробництво органічної продукції доцільно спочатку розглядати ризики зовнішнього походження – ті на які виробник не може впливати. Зважаючи на проблеми ринку органічної продукції в Україні та спрямування загальнодержавної політики на євроінтеграцію, до цієї групи можна віднести ризик законодавчих змін у відповідності до європейських вимог, що може створити перешкоди при переході на органічне виробництво. До зовнішніх проектних ризиків також можна віднести ризик надання не належної державної підтримки виробникам та створення не чіткої управлінської вертикалі органічного виробництва. Особливість переважної більшості аграрних проектів галузі рослинництва полягає в тому, що на них безпосередній та непередбачений вплив мають природно-кліматичні умови. Це характерно і виробникам органічної продукції цієї галузі. Усунути наведені ризики не можливо, тому при плануванні важливо їх врахувати та передбачити способи пом'якшення негативного впливу.

Як відомо, виробництво органічної продукції передбачає виключення застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів на всіх етапах виробництва (виращування, переробки) з метою отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [1]. Зважаючи на це, на стадії виконання проекту переходу на органічне виробництво на особливу увагу заслуговує група технічних ризиків, що пов'язана з можливими порушеннями в технології виробництва через відсутність досвіду та можливості точно передбачити наслідки нової системи господарювання і її вплив на кінцевий продукт.

На заключній фазі проекту переходу на органічне виробництво першочергово потрібно враховувати маркетингові ризики, що перш за все пов'язані з не значним попитом на внутрішньому ринку на органічні продукти через низьку купівельну спроможність споживачів; втратою довіри споживачів через маніпуляції з поняттям «органічний продукт», незабезпеченням його якісних характеристик; низького рівня обізнаності споживача про переваги органічної продукції та не сформований позитивний імідж її виробників. Зовнішнім маркетинговим ризиком при здійсненні переходу на органічне виробництво є обмежений доступ на міжнародні ринки через неузгодженість у законодавстві та стандартах виробництва органічної продукції.

На кожній зі стадій життєвого циклу проекту переходу на

органічне виробництво мають прояв фінансові проектні ризики. Так, на початковій стадії проекту вони переважно пов'язані з помилками у розрахунках його ефективності через коливання валютного курсу, некваліфікованим обґрунтуванням через некомпетентність працівників тощо. На стадії виконання фінансові ризики проявляються в основному через зміни цін на основні види ресурсів. Заклучна стадія проекту передбачає фінансові ризики пов'язані з посиленням впливу економічної кризи на виробників органічної продукції, недоотриманням ними прибутків через велике конкурентне середовище на внутрішньому ринку та наявність перешкод виходу на міжнародні ринки збуту.

Проведені дослідження дають змогу зробити наступні висновки та визначити пропозиції щодо удосконалення управління проектними ризиками при переході на органічне виробництво:

1. Ефективне управління ризиками в проекті переходу на органічне виробництво є передумовою максимізації соціальних, економічних, екологічних та інших важливих кінцевих результатів такого проекту.

2. Управлінням ризиками при переході на виробництво органічної продукції – це процес виявлення та знаходження способів пом'якшення або усунення негативного впливу факторів на кожний стадії життєвого циклу проекту.

3. З метою удосконалення управління ризиками при переході на органічне виробництво пропонуємо побудувати цей процес у відповідності до стадій життєвого циклу проекту.

4. Виконання функцій ризик-менеджменту необхідно покласти на окремих спеціалістів або підрозділ (при реалізації масштабного проекту), які будуть нести відповідальність за виконання дій щодо ідентифікації проектних ризиків, їх планування, моніторингу, проведення коригуючих заходів, спрямованих на усунення або пом'якшення негативного впливу при настанні ризикових ситуацій.

5. Удосконалення управління проектами у сфері органічного виробництва нерозривно пов'язане і з зовнішніми чинниками, серед яких особливе місце посідає удосконалення законодавчої бази та державної підтримки виробників органічної продукції, створення вертикалі управління в цій сфері на державному рівні та адаптація вимог щодо виробництва такої продукції до тих, що діють в Європейському Союзі.

Список використаних джерел

1. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської

продукції та сировини закон України від 3.09.2013р. № 425-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18/page2>

2. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16025>

3. мКлиффорд Ф. Грей, Єрик У.Ларсон. Управление проектами: Практическое руководство/Пер. с англ. / Ф.Грей Клиффорд, У Ларсон Єрик - М.: Дело и сервис, 2003. - 528 с.

4. Мазур И.И. Управление проектами. Справочн. пособие. /под. ред. И.И. Мазур, В.Д. Шапиро – М., 2001. – 875 с.

5. Ноздріна Л.В. Управління проектами Підручник / [За заг. ред. Л. В. Ноздріної]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 432 с.

6. Тарасюк Г.М. Управління проектами: Навч. посібн. /Г.М. Тарасюк – К.: Каравела, 2004. – 344с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/66/4939.html>

7. Савич А. В. Сучасний стан аграрного виробництва та передумови виникнення виробників екологічно чистої продукції / А. В. Савич // Наукові читання – 2014 : наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир : ЖНАЕУ, 2014. – Т. 3. – С. 229–233.